

ԲՍԿ ՊՈՒՀ ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ (ՍԼԱՎՈՆԱԿԱՆ) ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հաստատում եմ՝
Իրավունքի Ինստիտուտի
տնօրեն
Մ. Ա. Քալաշյան

« 04 » հուլիսի 2025 թ

Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Քաղաքացիական իրավունքի և քաղաքացիական
դատավարության իրավունքի

Հեղինակ՝ Ի. Գ. Թ., դոցենտ Մարդարյան Կ. Հ.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Հոմեական մասնավոր իրավունք

Բակալավրի կրթական ծրագիր՝ 042101.01.6 «Իրավագիտություն»

(հեռակա)

Դասիչ մասնագիտություն՝ 042101.00.6 «Իրավագիտություն»

Դասընթացի անոտագիան

Այս ուսումնական ծրագիրը կազմվել է՝ նպատակ ունենալով օգնել ուսանողներին յուրացնել գիտելիքները հռոմեական իրավունքի հիմունքների վերաբերյալ: Բազմաթիվ իրավական դրույթներ և ինստիտուտներ, որոնք հայտնի են ժամանակակից աշխարհի իրավական համակարգերի մեծամասնությանը, մշակվել են փայլուն հռոմեական իրավաբանների կողմից: "Վինդիկացիա", "ցեսիա", "էվիկացիա", "սուբստիտուցիա", "հիփոթեք", "պայմանագիր", "սերվիտուտ", "սեկվեստր", "հավատարմագրում", "նորարարություն", - այս և շատ ու շատ այլ հասկացություններ և տերմիններ քառացիորեն հյուսված են ժամանակակից քաղաքացիական օրենսդրության հենց հյուսվածքի մեջ: Նրանց Պատմական և իրավական բնույթի ձուլումը թույլ է տալիս զարգացնել իրական իրավական "քաղաքացիական" մտածողություն:

Ներկայումս "Հռոմեական մասնավոր իրավունքը" պարտադիր ուսումնական առարկա է, որն ուսանողները սովորում են երկրորդ կուրսի առաջին կիսամյակում՝ ստուգման տեսքով վերահսկողության ձևով:

Գիտական առարկայի "Հռոմեական մասնավոր իրավունք" անվանումը պետք է մեկնաբանվի իր առարկայի համաձայն՝ 'մասնավոր սուբյեկտների միջև գույքային հարաբերությունները'՝ նեղ իմաստով, հաշվի առնելով, որ այս դեպքում խոսքը վերաբերում է Հռոմեական մասնավոր իրավունքին կամ, Հայտնի վերապահումով, հռոմեական քաղաքացիական իրավունքին, որն իր մեջ ներառում է անհրաժեշտ նվազագույնը, որը պետք է տիրապետի իրավաբան ուսանող - շրջանավարտին:

Դասընթացի նպատակը և խնդիրները:

Դասընթացի նպատակն է ուսանողին ծանոթացնել մասնավոր իրավահարաբերությունների կարգավորման առանձնահատկություններին, ի մասնավորի՝ հռոմեական իրավունքի կարգավորման առարկային ու մեթոդներին, սուբյեկտների և օբյեկտների կարգավիճակին, գործարքների էությանը, իրավունքների

պաշտպանության եղանակներին, կարգին և այլն՝ տրամադրելով բազմակողմանի իրավական գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ հռոմեական իրվունքի ոլորտում, ըստ այդմ՝ հետագայում ապահովելով շրջանավարտների մրցունակությունը աշխատաշուկայում:

Դասընթացի շրջանակներում լուծվում են հետևյալ խնդիրները.

- 1) ուսանողների շրջանում իրավաբանական մտածողության ձևավորում;
- 2) հայեցակարգային ապարատի ձևավորում;
- 3) մարդկության կողմից կուտակված իրավական մշակույթին ծանոթացում
- 4) ամուր հիմքերի ստեղծում հայկական մասնավոր իրավունքի, այդ թվում նաև քաղաքացիական, ընտանեկան, հողային իրավունքի յուրացման համար:

Դասընթացի օբյեկտը և առարկան

"Հռոմեական իրավունք" առարկայի ուսումնասիրության առարկան հանրային և մասնավոր իրավունքի կարևորագույն ինստիտուտներն են որոշակի կոնկրետ պատմական իրավիճակում և ժամանակագրական հաջորդականությամբ դրանց ձևավորման և զարգացման գործընթացում, դրանց առանձնահատկությունների և բազմազանության նույնականացումը, մի կողմից, իսկ մյուս կողմից՝ զարգացման ընդհանուր օրենքները:

Դասընթացի մուտքային պահանջները

Հայերենի գերազանց իմացություն, գրավոր և բանավոր հաղորդակցման հմտություններ: Ցանկալի է, որպեսզի ուսանողները, սկսելով դասընթացի ուսումնասիրությունը, ունենան պետության և իրավունքի հիմունքների վերաբերյալ բազային գիտելիքներ և հմտություններ:

Դասընթացի յուրացման արդյունքում ձեռք բերվող գիտելիքները և կարողությունները

ԲՄԿ ՊՈԻՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

Դասընթացի յուրացման արդյունքը ապահովում է անհրաժեշտ գիտելիքների, հմտությունների ու կարողությունների համապատասխան ՈԱՇ-ի վերջնարդյունքներին:

Գիտելիքները՝

1. Իրավունքի ընկալման հիմնական հայեցակարգերի, իրավաստեղծման, իրավաբանական տեխնիկայի և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:
2. Իրավակիրառման (մասնավորապես՝ իրավաբանական փաստերի վերլուծության, իրավաբանական որակման, իրավական նորմերի և պայմանագրերի մեկնաբանման), իրավական կոլիզիաները լուծելու կանոնների և տեսությունների վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:
3. Իրավունքի հիմնական ճյուղերի (մասնավորապես՝ քաղաքացիական իրավունքի և քաղաքացիական դատավարության, աշխատանքային իրավունքի, դրանց սկզբունքների, ինստիտուտների, նորմերի ծագումնաբանության և էության, այդ ինստիտուտների և նորմերի օրենսդրական ամրագրման և կիրառման գործընթացի վերաբերյալ հիմնարար և համակարգված գիտելիք:

Հմտությունները՝

- ***գիտելիքի կիրառման հմտությունները՝***

1. Կարող է կիրառել մասնագիտական գիտելիքներն առավել հաճախ հանդիպող իրավական խնդիրների լուծման համար:
2. Կարող է ինքնուրույն կազմել և մշակել իրավական փաստաթղթեր, տալ իրավաբանական եզրակացություններ, տրամադրել իրավաբանական խորհրդատվություն:
3. Կարող է բանակցություններ վարել, ներկայացնել ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, պետության և համայնքի իրավունքներն ու օրինական շահերը:

4. Կարող է իրավունքի մեկնաբանման կանոնների կիրառմամբ պարզաբանել իրավական նորմերը և պայմանագրերը:

• ***ընդհանրական իմացական հմտությունները***՝

1. Կարող է օրինական մեթոդներով որոնել և գտնել վերաբերելի դատական և իրավական այլ ակտեր կամ այլ տեղեկություններ, օգտագործել դրանք մասնագիտական ոլորտում խնդրի լուծման համար, ինչպես նաև՝ հետևել իրավական ակտերի փոփոխություններին:

2. Կարող է վերհանել իրավական խնդիրը, տարբերակել գործի լուծման համար էական փաստերը, որոշել կիրառելի իրավական նորմը և կիրառել փաստերի նկատմամբ, եզրահանգում անել գործի լուծման վերաբերյալ:

3. Կարող է արագ կողմնորոշվել իրավական խնդիրներ (այդ թվում՝ անկանխատեսելի) լուծելիս և դրանց վերաբերյալ ներկայացնել իր փաստարկված դիրքորոշումը, այդ թվում՝ առաջ քաշելով հակափաստարկներ:

Կարողունակությունը (կոմպետենցիան)՝

• ***ինքնուրույնությունը և պատասխանատվությունը***՝

1. Ունակ է ինքնուրույն կամ համապատասխան ղեկավարման ներքո ծավալելու լիարժեք մասնագիտական գործունեություն:

2. Ունակ է պարբերաբար ուսումնասիրելու օրենսդրությունը և իրավակիրառ պրակտիկան, մասնագիտական գրականությունը և ինտեգրվելու հարափոփոխ բազմամշակութային աշխատանքային միջավայրին:

3. Ունակ է ուսումնասրության և (կամ) աշխատանքի ընթացքում կատարելու առաջադրանքներ, ցուցաբերելու անհրաժեշտ ինքնուրույնություն և ստանձնելու պատասխանատվություն մասնագիտական որոշումներ կայացնելիս:

4. Ունակ է աշխատելու թիմում:

Դասավանդման եղանակները և մեթոդները

1. Պատմական մոտեցումը ներառում է հռոմեական իրավական ինստիտուտների ուսումնասիրություն ` սերտ կապի մեջ պատմական իրադրության հետ, որում տեղի է ունեցել դրանց ձևավորումը և գործողությունը : Այս մեթոդի հատկությունը հռոմեական իրավունքի զարգացման ուսումնասիրվող գործընթացի Պատմական հաջորդականության հաստատումն է և, միևնույն ժամանակ, այս գործընթացի գենետիկական ծագման և դրան ուղեկցող երևույթների պարզաբանումը :

2. Տրամաբանական մեթոդ. Դրա օգնությամբ ուսումնասիրվող երևույթները դիտարկվում են դրանց զարգացման բարձրագույն փուլում, երբ դրանք ձեռք են բերում առավել հասուն ձև, և դա նպաստում է իրավական համակարգի զարգացման նախորդ փուլերի ավելի լավ ընկալմանը: Տրամաբանական մեթոդի խնդիրն է բացահայտել այն դերը, որը համակարգի անհատական տարրերը (օրինակ ` սեփականության իրավունքի համակարգը) խաղում են որպես զարգացած ամբողջության մաս:

3. Դասակարգման մեթոդ. Այն հեշտացնում է նյութի հավաքումը և հետազոտական ընթացակարգերի կազմակերպումը, օգնում է գիտական տերմինաբանության մշակմանը, նպաստում է օրինաչափությունների հայտնաբերմանը և ապահովում համակարգումը: Դասակարգման մեթոդը հիմնված է օբյեկտիվ իրավական իրականության միասնության և բազմազանության վրա, որի իմացությունը պահանջում է, մի կողմից, նմանատիպ երևույթների միավորում, իսկ մյուս կողմից ` դրանց առանձնացում ըստ տարբերակիչ հատկությունների:

Դասընթացի տեղն ուսումնական ծրագրում

ԲՄԿ ՊՈՒՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

Դասընթացը ներառված է «Հիմնական մասնագիտական դասընթացների կրթաբլոկում»՝ 2 ակադեմիական կրեդիտ (72 ակադեմիական ժամ) աշխատատարությամբ, որից 10 ակադեմիական ժամ նախատեսվում է գործնական պարապմունքների համար: Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել **երկրորդ ուսումնական տարվա 1 կիսամյակում:**

Ուսումնական աշխատանքի տեսակները	Ընդամենը, ակադ. ժամեր
1. Առարկայի ուսումնասիրման ընդհանուր աշխատատարությունն, այդ թվում՝	72
1.1. Լսարանային պարապմունքներ, այդ թվում՝	10
1.1.1. Դասախոսություններ	4
1.1.2. Գործնական պարապմունքներ, այդ թվում՝	6
1.1.2.1. Ստուգողական աշխատանքներ	16
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք, այդ թվում՝	58
1.2.1. Քննություններին նախապատրաստում	27
1.2.2. Ինքնուրույն աշխատանքի այլ տեսակներ, այդ թվում՝ (նշել)	31
1.2.2.1. Գրավոր ինքնուրույն աշխատանքներ	15
1.2.2.2. Էսսե և ռեֆերատներ	16
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգաբք)	քննություն

Դասընթացի ծավալի բաշխում (ակադեմիական ժամերով) ըստ թեմաների և ուսումնական աշխատանքի տեսակների

ԲՄԿ ՊՈՒՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

Առարկայի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը	Դասախոսություններ	Գործնական / սեմինար պարապմունքներ
Թեմա 1 Հռոմեական իրավունքի զարգացման պարբերականացումը և աղբյուրները Իրավունքների իրականացում և պաշտպանություն	2	1	1
Թեմա 2 Անձանց իրավական կարգավիճակը հռոմեական օրենքում Ընտանեկան-իրավական հարաբերություններ	2	1	1
Թեմա 3 Սեփականության իրավունք. Սեփականության իրավունքի պաշտպանություն: Ուրիշի իրերի նկատմամբ իրավունքները:	3	1	2
Թեմա 4 Հռոմեական պարտավորության իրավունք Պարտավորությունների առանձին տեսակներ Պարտավորությունների առանձին տեսակներ	3	1	2
Ընդհանուր`	10	4	6

Դասընթացի թեմաների բովանդակությունը`

Թեմա 1. Հռոմեական իրավունքի զարգացման պարբերականացումը և աղբյուրները

Հռոմեական մասնավոր իրավունքի կարևորությունը ժամանակակից քաղաքացիական շրջանառության համար: Հռոմեական պետության և իրավունքի զարգացման փուլերը: Հռոմեական հանրային և մասնավոր իրավունք: Հռոմեական մասնավոր իրավունքի բնութագրական առանձնահատկությունները:

Հռոմեական մասնավոր իրավունքի համակարգը: Ius civile և ius gentium. Իրավական համակարգի միավորումը:

Հայեցակարգ և հիմնական փուլեր: Հռոմեական իրավունքի ընդունում: Հռոմեական մասնավոր իրավունքը իրավաբանական կրթության համակարգում:

Հռոմեական մասնավոր իրավունքի ներկայացման համակարգեր՝ Ինստիտուցիոնալ համակարգ. Պանդեկտային համակարգ.

Սովորույթները՝ որպես օրենքի աղբյուրներ և դրանց տեսակները: Հայեցակարգ, կառուցվածք և տեսակներ: Պլեբիսցիտներ Մենատիորհրդականներ. Հայեցակարգ, տեսակներ, սահմանադրությունների հավաքածուներ: կայսրերի սահմանադրությունները. Մագիստրատուրայի հրամանագրեր. Պրետորական հրամանագրեր. Հրամանագրերի կոդավորում:

Իրավագիտությունը Հռոմում: Իրավաբանների գործնական գործունեությունը և դրա ձևերը: Հռոմեական իրավաբանների կրթական գործունեությունը:

Դասական շրջանի նշանավոր փաստաբաններ: Իրավաբանական դպրոցներ. Հռոմեական իրավագիտության անկում:

Հուստինիանոսի Կոդավորումը: Digests, դրանց կառուցվածքը և բովանդակությունը: Ինստիտուտները, դրանց համակարգը, Կառուցվածքը և բովանդակությունը: Հուստինիանոսի Օրենսգիրք. Նովելներ:

Թեմա 2. Հռոմեական քաղաքացիական դատավարություն

Իրավունքների պաշտպանության ուղիները Հին Հռոմում: Հռոմեական քաղաքացիական գործընթացի առանձնահատկությունները: Քաղաքացիական դատավարության ձևերը Հին Հռոմում: Ապացույց և ապացույց հռոմեական քաղաքացիական դատավարությունում: Իրավունքների դատական պաշտպանություն: Հայցի հայեցակարգը: Հայցերի դասակարգումները և տեսակները: Դատական և անձնական: Հայցերը քաղաքացիական և Պրետորական են: Խիստ իրավունքի հայցեր և բարի խղճի հայցեր: Հայցերը տուգանային, պերսեկուտորային (վերականգնողական) և խառը (կուտակային) են: Մասնավոր և հանրաճանաչ հայցեր:

Լեգիսակցիոն գործընթաց: Արտադրություն iure-ում և արտադրություն iudicio-ում: Դատարանի որոշման կատարումը:

Տորմուլյար գործընթաց. Հայեցակարգ և իմաստ: Պրետորական բանաձև. Պրետորական բանաձևի տարրեր: Ապացույցներ ձևական գործընթացում: Դատարանի որոշման կատարումը:

Արտառոց գործընթաց. Ապացույցներ արտառոց գործընթացում: Բողոքարկում Դատարանի որոշման կատարումը:

Իրավական ժամկետներ. Հայցային վաղեմություն: Հայցային վաղեմության կասեցում և ընդմիջում:

Պրետորական պաշտպանության հատուկ միջոցներ: Ինտերդիկտներ և ինտերդիկտի արտադրություն: Ինտերդիկտների հայեցակարգը և տեսակները: Վերականգնում. Պրետորական ճնշում. Տիրապետման տակ դնելը: Դասընթացի ապահովվածությունը գրականությամբ:

Թեմա 3. Անձանց իրավական կարգավիճակը հռոմեական օրենքում:

Անձի հասկացությունը (persona): Իրավական կարողությունների և կարողությունների հայեցակարգ:

Ֆիզիկական անձ Ֆիզիկական անձի իրավունակությունը: Անձի երեք կարգավիճակ՝ status libertatis, status civitatis, status familiae: Ֆիզիկական անձի իրավունակության առաջացումը և դադարեցումը: Իրավունակության նսեմացում: Capitis deminutio. Ինֆամիան անմիջական և միջնորդավորված է:

Ստրուկների իրավական կարգավիճակը. Քաղաքացիների իրավական կարգավիճակը: Պերեգրիանների իրավական կարգավիճակը: Ազատականների աջ դիրքը:

Ֆիզիկական անձի գործունակությունը: Գործունակության աստիճանը: Խնամակալություն և հոգաբարձություն: Անչափահասների խնամակալությունը. Կանանց խնամակալություն. Խնամակալության տեսակները.

Իրավաբանական անձ: Իրավաբանական անձի իրավական կարողությունն ու կարողությունը իրավաբանական անձի նշաններ են: իրավաբանական անձի իրավական կարգավիճակը և դրա առանձնահատկությունները Ամենահին իրավաբանական անձինք.

Դրանց առաջացումը և դադարեցումը: Կորպորացիաների և հաստատությունների տեսակները:

Թեմա 4. Ընտանեկան իրավունք

Հռոմեական ընտանիք. Paterfamilias (իր իրավունքի անձը) և ենթակա (ուրիշի իրավունքի անձինք): Ազնատիկ և ճանաչողական հարաբերություններ:

Cum manu-ի և sine manu-ի ամուսնությունները: Cum manu-ի և sine manu-ի ամուսնության կնքումը և դադարեցումը: Ամուսինների անձնական հարաբերությունները cum manu-ի և sine manu-ի ամուսնության մեջ: Ամուսինների գույքային հարաբերությունները cum manu-ի և sine manu-ի ամուսնության մեջ: Օժիտ. Նախամուսնական նվեր.

Արտամուսնական միություններ. Կոնկուբինատ

Հայրական իշխանություն (patria potestas): Հայրական իշխանության հաստատումը (arrogatio և adoptio) և դրա դադարեցումը: Ազատագրում (emancipation). Հոր անձնական և գույքային իրավունքները: Ենթակա երեխաների գույքային իրավունքների ընդլայնում:

Թեմա 5. Սեփականության իրավունք: Ուսմունք իրերի մասին: Սեփականության հայեցակարգը և տեսակները

Բանի հասկացությունը: Իրերի բաժանումը մարմնական և անմարմին: Իրերը անիմացիոն և անշունչ են, շարժական և անշարժ: Սպառված և չօգտագործվող իրեր, անհատական իրեր և բաներ, որոնք որոշվում են ընդհանուր հատկանիշներով: Իրերը պարզ և բարդ են, Հիմնական բանը և պատկանելությունը: Բաները հրապարակային են, ոչ ոքի, հանրային: Աստծո իրավունքի իրերը և մարդկային իրավունքի իրերը: Res Mancipi et res nec Mancipi.

Պաշտպանության բացարձակ բնույթ, հետևելու հատկություն, գույքային և իրավական պահանջների գերակշռող բավարարում: սեփականության իրավունքի հայեցակարգը և հիմնական առանձնահատկությունները. Սեփականության իրավունքի տեսակները: Սեփական ունեցվածքի իրավունք (սեփականության իրավունք): Ուրիշի իրերի նկատմամբ իրավունքներ (emfitevzis, superficius, սերվիտուտ, գրավ):

Տիրապետման հայեցակարգը Հռոմեական մասնավոր իրավունքում: Սեփականության արժեքը որպես իրավական կատեգորիա: Սեփականություն-փաստացի պետություն: Տիրապետումը և տիրապետման իրավասությունը: Իրավական սեփականության նշաններ:

Սեփականության ձեռքբերում և կորուստ:

Տիրապետում և պահում: Հայցադիմումի պաշտպանություն օգտագործող պահպանում: Սեփականության տեսակները՝ քաղաքացիական և Պրետորական, օրինական և անօրինական, տիտղոսային և անազնիվ, բարեխիղճ և անբարեխիղճ:

Սեփականության պաշտպանություն. Possessory և petitor պաշտպանությունը. Սեփականատիրոջ ինտերդիկտների հայեցակարգը և տեսակները (արգելող, վերականգնող, քվազի սեփականատեր)

Թեմա 6. Սեփականության իրավունք. Սեփականության իրավունքի պաշտպանություն: Ուրիշի իրերի նկատմամբ իրավունքները:

Գույքի Պատմական տեսակները Հին Հռոմում: Գույքը Հանրային է և մասնավոր: Քվիրիտական սեփականություն, բոնիտար սեփականություն, գավառական սեփականություն:

Սեփականության իրավունքի բովանդակությունը: Սեփականության իրավունքի սահմանները: Սեփականատերերի իրավունքներն ու պարտականությունները:

Անհատական և ընդհանուր: սեփականության իրավունքի տեսակները. Ընդհանուր սեփականության հայեցակարգը: Բաժնետոմսի իրավական բնույթը: Համասեփականատերերի իրավունքներն ու պարտականությունները:

Սեփականության իրավունքի ձեռքբերման մեթոդների հայեցակարգը և տեսակները: Սեփականության իրավունքի ձեռքբերման նախնական եղանակներ: Պտուղները. Հստակեցում. Օկուպացիա Գանձ. Ձեռքբերման վաղեմություն:

Սեփականության իրավունքի ձեռքբերման ածանցյալ մեթոդներ (traditio, mancipatio, iure cessio):

Սեփականության իրավունքի պաշտպանություն: Վինդիկացիոն հայց. Հաշվարկներ ապօրինի տիրապետումից գույքը վերադարձնելիս: Ոչ նյութական հայց. Actio in rem Publiciana.

Սուպերֆիցիա. Սուպերֆիցիայի առաջացման ծագումը: Բովանդակության իրավունքները superficies. Սուպերֆիցիայի առաջացումը և դադարեցումը:

Էմֆիտևզիս. Սուպերֆիցիայի առաջացման ծագումը: Բովանդակության իրավունքները superficies. Սուպերֆիցիայի առաջացումը և դադարեցումը:

Սերվիտուտի հայեցակարգը: Սերվիտուտների տեսակները: Հողային սերվիտուտների բնութագրական առանձնահատկությունները: Հողային սերվիտուտների տեսակները: Անձնական սերվիտուտների բնութագրական առանձնահատկությունները անձնական սերվիտուտների տեսակները: Սերվիտուտների առաջացումը և դադարեցումը:

Սերվիտուտների պաշտպանություն. Միջդիկտներ և խոստովանական հայց.

Գրավի հասկացությունը: Գրավի Պատմական ձևեր (fiducia, pignus, hypotheka): Գրավի ապահովման հատկությունները: Գրավի առարկա: Ընդհանուր հիփոթեք. Պահանջի իրավունքների գրավ: Նստարանի գրավ: Գրավի հարաբերությունների բովանդակությունը: Գրավի իրավունքի ավագություն: Արտոնյալ գրավ. Հիփոթեքային իրավահաջորդություն. Գրավի առարկայի իրացման կարգը: Գրավի առաջացում և դադարեցում:

Թեմա 7. Հոմեական պարտավորության իրավունք

Պարտավորության հայեցակարգ: Նյութական և պարտավորությունների հարաբերություններ: Կողմերը, առարկան, բովանդակությունը, ժամկետը, ծագման հիմքը: պարտավորության տարրեր.

Պարտատեր և պարտապան: Ակտիվ, պասիվ, խառը բազմակարծություն: Բաժնային և համերաշխ բազմակարծություն: Ընտրական և կուտակային բազմակարծություն.

Պարտավորության մեջ անձանց փոփոխություն: Պահանջի իրավունքի զիջում: Նորարարություն In iure cessio. Պարտքի փոխանցում.

ԲՄԿ ՊՈՒՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

Պարտավորության առարկան և դրա նշանակությունը: Անհատական որոշված ընդհանուր իրեր, սպառված և չօգտագործված, բաժանելի և անբաժանելի իրեր՝ որպես պարտավորությունների առարկաներ:

Ժամկետների հայեցակարգը և տեսակները. հետաձգող և չեղյալ հայտարարող, նշելով ամսաթիվը և իրադարձությունը:

Պայմանագրեր, քվազի պայմանագրեր, գործարքներ, քվազի գործարքներ: պարտավորությունների առաջացման հիմքերը. Պայմանագրեր և պայմանագրեր:

Պարտավորությունների դադարեցման հիմքերը և դրանց տեսակները: Պարտավորության պատշաճ կատարում: Պարտավորության՝ հավերժացում: Պարտքի ներում. Հաշվանցում.

Նորարարություն Պարտատիրոջ և պարտապանի համընկնումը մեկ անձի մեջ: Պարտավորության կատարման անհնարիությունը և դրա տեսակները:

Պարտավորությունների տեսակները՝ պարզ և բարդ, բաժանելի և անբաժանելի, քաղաքացիական և բնական, այլընտրանքային և ընտրովի:

Պարտավորության կատարումն ապահովելու մեթոդի հայեցակարգը: Պարտավորությունների կատարումն ապահովելու մեթոդների տեսակները՝ նյութական և անձնական: Ավանդ. Տուժանք: Երաշխավորություն.

Պատասխանատվության հայեցակարգը Հռոմեական մասնավոր իրավունքի համաձայն: Պատասխանատվության պայմաններ. Անօրինականություն. Մեղքի հայեցակարգը և ձևերը: Մեղքի վերացական և կոնկրետ մասշտաբը: Պատճառական կապ. Կորուստների հայեցակարգը և տեսակները:

Պարտավորության չկատարման համար պատասխանատվության ձևերը (կորուստներ, տուժանք, նախավճարի կորուստ):

Իրավական փաստի հայեցակարգը: Իրադարձություններ և գործողություններ: Օրինական (գործարքներ) և անօրինական գործողություններ (խոշտանգումներ):

Գործարքի հայեցակարգ: Միակողմանի, երկկողմ, բազմակողմ գործարքներ: Մահվան գործարքներ (mortis causa), կենդանի մարդկանց միջև (inter vivos): Ֆորմալ և ոչ ֆորմալ գործարքներ: Զուտ գործարքներ (անվերապահ) և պայմանական գործարքներ: Հրատապ և անժամկետ: Պայմաններ և դրույթներ. Պատահական և վերացական գործարքներ:

Պայմանագրի հայեցակարգ: Պայմանագրի սկզբունքները: Պայմանագրի բովանդակությունը: Էական պայմաններ (essentialia): Սովորական պայմաններ (naturalia): Հրամայական և դիսպոզիտիվ նորմեր: Պատահական պայմաններ (accidentalia):

Պայմանագրերի տեսակները: Միակողմանի և փոխադարձ պայմանագրեր: Փոխհատուցվող և անհատույց պայմանագրեր: Կոնսենսուսային և իրական պայմանագրեր: Պայմանագրեր և պայմանագրեր: Խիստ իրավունքի և բարի բարքերի պայմանագրեր:

Գործարքների վավերականության պայմանները: Գործարքի սուբյեկտների օրինական կարողությունն ու կարողությունը: Կամքն ու կամքը: Գործարքի բովանդակությունը: Գործարքի ձև:

Գործարքի անվավերությունը: Անվավեր գործարքների տեսակները

Առոչինչ և վիճարկելի գործարքներ: Գործարքի անվավերության հետևանքները:

Թեմա 8. Պարտավորությունների առանձին տեսակներ

Հին պայմանագրեր. Բանավոր պայմանագրեր. Ստիպելը և դրա տեսակները: Բառացի պայմանագրեր. Մուտքեր մուտքային և ելքային գրքերում: Սինգրաֆներ և հիրոգրաֆներ: Իրական և կոնսենսուսային պայմանագրեր:

Իրական պայմանագրեր. Վարկ. Վարկի պայմանագրի առարկան: Վարկի պայմանագրի բովանդակությունը: Ենթակա վարկ և ծովային վարկ:

Վարկ. Վարկի պայմանագրի առարկան: Վարկի պայմանագրի բովանդակությունը:

Պահեստավորում. Պահպանման պայմանագրի առարկան: Պահպանման պայմանագրի բովանդակությունը: Անկանոն պահեստավորում. Սեկվեստր Տիուր պահվածք:

Կոնսենսուսային պայմանագրեր. Առք և վաճառք. Վաճառքի պայմանագրի էական պայմանները: Վաճառքի պայմանագրի բովանդակությունը: Ապրանքի որակը վաճառքի պայմանագրով: Էվիկացիա Պատասխանատվություն առուվաճառքի պայմանագրով:

Իրերի վարձում. Իրերի վարձակալության պայմանագրի առարկան: Իրերի վարձակալության պայմանագրի բովանդակությունը: Պատասխանատվություն իրերի վարձակալության պայմանագրով:

ԲՄԿ ՊՈՒՀ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

Ծառայությունների վարձում. Ծառայությունների վարձակալության պայմանագրի առարկան: Ծառայությունների վարձակալության պայմանագրի բովանդակությունը:

Անընդմեջ: Պայմանագրի առարկան: Անընդմեջ և առք ու վաճառք: Պայմանագրի բովանդակությունը:

Պակտը Հռոմեական մասնավոր իրավունքում: "Մերկ" և "հագնված" դաշնագրեր: Կցված դաշնագրեր: Պրետորական դաշնագրեր. Constitum debiti. Receptum. Կայսերական դաշնագրեր. Պայմանագիրը գործը միջնորդ դատավորին հանձնելու մասին: Նվիրատվություն

Այլ մարդկանց գործերի վարում առանց հանձնարարության և դրա նշանների:

Անհիմն հարստացման հայեցակարգը և դրա տեսակները: Սխալ վճարում. Տրամադրում, որի նպատակը չի իրականացվել: Գողություն

Հանրային և մասնավոր իրավախախտումներ: Մասնավոր իրավախախտման հայեցակարգը և կազմը: Պատասխանատվության բնույթը և շրջանակը:

Անձնական դժգոհություն. Գողություն Ուրիշի գույքը ոչնչացնելը և ուրիշի գույքին վնաս պատճառելը: Ակվիլիայի Պլեբիսցիտ.

Քվազի-խոշտանգումների հայեցակարգը և տեսակները:

Թեմա 9. Ժառանգության իրավունք

Ժառանգության հայեցակարգը: Համընդհանուր իրավահաջորդություն. Ժառանգության բացահայտում. Ժառանգության ընդունում:

Ժառանգություն ըստ կտակի: Կտակի հայեցակարգը և դրա բովանդակությունը: Կտակի տեսակները. Ժառանգի նշանակումը: Պարտադիր մասնաբաժինը և դրա տեսակները:

Ժառանգությունն ըստ օրենքի: Հարաբերությունների աստիճաններ և գծեր: Ժառանգների հերթերը Հուստինիանոսի իրավունքում:

Ժառանգություն ներկայացման իրավունքով: Ժառանգական փոխանցում. Լեգատները և դրանց տեսակները:

Դասընթացի ապահովվածությունը գրականությամբ

ԲՄԿ ՊՈԻՆՆ Ռուս-Հայկական (Սլավոնական) համալսարան

Ավետիսյան Վ.Դ., Հռոմեական մասնավոր իրավունք, ուսումնամեթոդական ձեռնարկ - Եր., ԵՊՀ հրատ., 2010:

Բարսայան Լ.Ա. Հռոմեական մասնավոր իրավունք, Եր., 2000:

Барон Ю. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург, 2005.

Дождев, Д. В. Римское частное право: учебник / Д.В. Дождев; Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. - 3-е изд., испр. и доп. - Москва : НОРМА: НИЦ ИНФРА-М, 2015. - 784 с

Новицкий, И.Б. Римское частное право: учеб. для вузов / И.Б.Новицкий. – М.: ИКД: «ЗЕРЦАЛО - М», 2007. - 256с.

Покровский, И. А. История римского права / И. А. Покровский. — Москва :Юрайт, 2024, 447 с